

АНОТАЦІЯ

Синоверська Т. І. Криміналістична методика розслідування жорстокого поводження з тваринами. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021.

У дисертації сформовано криміналістичну методику розслідування жорстокого поводження з тваринами, розроблено відповідні теоретичні засади й запропоновано практичні рекомендації.

Аргументовано, що, формуючи криміналістичну методику розслідування жорстокого поводження з тваринами, слід керуватися фундаментальними напрацюваннями криміналістів, а також використовувати праці з інших галузей знань, таких як судово-ветеринарна медицина, судова психіатрія, судова ентомологія.

Нормативно-правові акти, що встановлюють відповідальність за жорстоке поводження з тваринами та правові засади розслідування кримінального правопорушення, об'єднано в такі групи: 1) міжнародне й національне законодавство у сфері захисту тварин від жорстокого поводження; 2) нормативно-правові акти, що встановлюють кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами й визначають порядок кримінального провадження.

На підставі аналізу нормативно-правових актів засвідчено необхідність узгодження положень Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» 2006 року з Європейською конвенцією про захист домашніх тварин 1987 року, ратифікованою Законом України від 18 вересня 2013 року № 578-VII. Обґрунтовано, що Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» 2006 року слід доповнити положеннями, які визначатимуть такі поняття: «каліцтво тварини», «тілесне ушкодження»,

«публічні заклики до вчинення жорстокого поводження», а також регламентуватимуть порядок запровадження ідентифікації тварин тощо.

Відповідно до результатів вивчення досвіду іноземних держав (європейських країн і США) запропоновано залучити кращий їхній досвід у національну практику. Сформовано пропозиції щодо створення підрозділу з розслідування кримінальних правопорушень за ст. 299 КК України (зоополіція) у структурі органів досудового розслідування Національної поліції України (на прикладі досвіду США, Великої Британії та Австралії); забезпечення системи навчання та підвищення кваліфікації працівників поліції за цим напрямом.

З метою попередження та розслідування жорстокого поводження з тваринами доведено необхідність запровадження єдиного реєстру домашніх тварин та їх чипування. З огляду на потребу використання спеціальних знань, доцільно створити базу спеціалістів (зоологів, ветеринарів), які надаватимуть допомогу з питань, що виникатимуть під час розслідування кримінального правопорушення.

Визначено, що криміналістична характеристика жорстокого поводження з тваринами охоплює такі основні елементи: предмет посягання; спосіб вчинення; слідова картина; обстановка вчинення; особа, яка вчинила кримінальне правопорушення; особа потерпілого.

Способи вчинення жорстокого поводження з тваринами класифіковано залежно від знарядь, які було використано під час вчинення кримінального правопорушення (механічні, хімічні, термічні й змішані).

Класифіковано осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, за такими критеріями: 1) залежно від зв'язку «предмет посягання – особа, яка вчинила кримінальне правопорушення»: прямий зв'язок (власник тварини); непрямий зв'язок (тварина перебуває у власності осіб, які є близькими правопорушника); зв'язку немає (безпритульні тварини); 2) характер жорстокого поводження з твариною: випадкові правопорушники; агресивні злочинці.

На підставі аналізу слідчої та судової практики в справах про жорстоке поводження з тваринами сформовано типовий портрет особи, яка вчинила кримінальне правопорушення: чоловічої статі (93,2 %), має середню освіту (72,6 %), непрацевлаштований (68,5 %); уживає алкогольні напої та наркотичні засоби (у 32,9 % випадках жорстоке поводження щодо тварин було вчинено у стані сп'яніння); притягувався до кримінальної чи адміністративної відповідальності (34,2 %).

Предметом протиправного посягання в 54,8 % випадках були домашні тварини. У 43,8 % випадках жорстоке поводження було вчинено щодо безпритульних тварин, у 1,3 % жорстоке поводження було вчинено стосовно дикої тварини, яка перебувала в неволі.

Обстановку вчинення жорстокого поводження з тваринами схарактеризовано за такими підгрупами: 1) залежно від територіального розташування: вчинення кримінального правопорушення в місті та сільській місцевості; 2) за місцем вчинення: вчинене на відкритій місцевості, вчинене на подвір'ї особи правопорушника чи інших осіб, вчинене у приміщенні; 3) за умовами вчинення кримінального правопорушення: раптовий умисел на вчинення жорстокого поводження з тваринами; заздалегідь сплановане кримінальне правопорушення.

З'ясовано, що найпоширенішим видом слідової інформації є сліди тварини чи тваринного походження: труп тварини; частини трупа тварини; сліди лап (копит), зубів, крові, блювотних мас, мозкової речовини; шкура, сліди шерсті, вовни, пір'я. Джерелами отримання інформації про вчинення жорстокого поводження з тваринами є: заява потерпілого; повідомлення, яке надійшло від особи заявника; від громадських об'єднань чи зоозахисних організацій; із засобів масової інформації; із закладів ветеринарної медицини, лікарів-ветеринарів.

Систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування жорстокого поводження з тваринами, об'єднано в чотири основні групи: обставини, що характеризують подію кримінального правопорушення;

предмет злочинного посягання та характер шкоди, яку було заподіяно; відомості про потерпілого й особу заявника, свідків та очевидців; обставини, що характеризують особу, яка вчинила кримінальне правопорушення.

До специфічних обставин, що підлягають встановленню під час розслідування жорстокого поводження з тваринами, віднесено: відомості про вид, породу, масть тварини; наявність ветеринарного паспорта у тварини, яка перебувала у володінні; у разі смерті тварини – її безпосередня причина, якщо було завдано ушкодження – їх ступінь і характер.

Визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування жорстокого поводження з тваринами: затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, на місці жорстокого поводження з тваринами, наявні сліди події; виявлення трупа або живої тварини з ознаками насильства, наявна інформація про особу ймовірного підозрюваного; виявлення трупа або живої тварини з ознаками насильства, інформації про особу ймовірного підозрюваного немає, проте є очевидці; інформація про факти жорстокого поводження з тваринами надійшла від громадян чи громадських організацій; виявлено факт вчинення жорстокого поводження з тваринами у фото-, відеозаписах у мережі Інтернет. Запропоновано алгоритм вирішення окреслених слідчих ситуацій.

Виокремлено проблемні питання взаємодії слідчих із дільничними офіцерами поліції, працівниками оперативних підрозділів у процесі розслідування жорстокого поводження з тваринами, серед яких: низький рівень співпраці між суб'єктами; недостатня ефективність реалізації комплексу оперативно-розшукових заходів, використання нових можливостей техніко-криміналістичного забезпечення; недостатня обізнаність практичних працівників щодо специфіки розслідуваного кримінального правопорушення; нерозроблення узгодженого плану дій під час розслідування та проведення окремих слідчих (розшукових) дій тощо.

З'ясовано, що слідчий під час розслідування жорстокого поводження з тваринами взаємодіє із громадськими об'єднаннями й зоозахисними

організаціями. Така взаємодія переважно має непроцесуальний характер і полягає в: безпосередньому виявленні та припиненні ними кримінальних правопорушень; сприянні в розшуку й затриманні підозрюваного; повідомленні правоохоронним органам даних, що допомагають розкриттю кримінальних правопорушень; участі в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій; з'ясуванні причин й умов, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, а також організації профілактичних заходів.

Встановлено, що під час розслідування жорстокого поводження з тваринами важливе значення мають спеціальні знання, які найчастіше використовують у таких формах: отримання консультацій, рекомендацій; залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій; призначення та проведення судових експертиз. Залучають переважно таких спеціалістів: інспектора-криміналіста, лікаря ветеринарної медицини, судово-ветеринарного експерта та ін.

Спеціаліст у галузі ветеринарної медицини встановлює вид, породу тварини, її орієнтовний вік, індивідуальні ознаки тварини; визначає характер і ступінь тяжкості ушкоджень, які було завдано тварині, механізм їх утворення, застосовувані знаряддя. Під час проведення слідчих (розшукових) дій він може давати поради слідчому, у яких місцях варто здійснювати пошук слідів тварини, а також відрізнити сліди тваринного походження від інших видів слідів.

На підставі вивчення матеріалів кримінальних проваджень про жорстоке поводження з тваринами визначено, що в процесі розслідування призначали та проводили такі види експертиз: судово-ветеринарну експертизу (81,5 %), судово-психіатричну (26,4 %), судово-біологічну (37,5 %), трасологічну (18,7 %), імунологічну (крові, виділень, кісток тощо) (23,5 %), судово-медичну (14,2 %), експертизу холодної зброї (19,1 %), судово-балістичну експертизу (16,9 %).

Обґрунтовано необхідність залучення спеціаліста ветеринарної медицини або лікаря-ветеринара до проведення огляду тварини чи її трупа.

Надано криміналістичні рекомендації стосовно організації і тактики проведення огляду тварин, зокрема визначено послідовність проведення огляду: голова тварини, шия, тулуб, передні й задні кінцівки, хвіст.

Надано пропозиції стосовно доповнення КПК України ст. 237-1 «Огляд тварини чи її трупа» в такій редакції: «1. Огляд тварини чи її трупа слідчим, прокурором проводиться за обов'язковою участю спеціаліста ветеринарної медицини або, за неможливості його залучення, лікаря-ветеринара. 2. Огляд тварини чи її трупа може здійснюватися одночасно з оглядом місця події, житла чи іншого володіння особи з додержанням правил цього Кодексу про огляд житла чи іншого володіння особи. 3. Після огляду тварини чи її трупа вона підлягає направленню для проведення судово-ветеринарної експертизи для встановлення ступеня ушкоджень чи причини смерті».

Доведено, що під час проведення допиту потерпілого слідчому, крім інформації стосовно обставин вчинення жорстокого поводження з тваринами, необхідно з'ясувати такі основні відомості: індивідуальні ознаки тварини, яка була піддана жорстокому поводженню; чи хворіла тварина та чи мала в минулому травми; чи було заведено на тварину ветеринарно-санітарний паспорт тощо.

Схарактеризовано тактику проведення освідування підозрюваного у вчиненні досліджуваного кримінального правопорушення; обшуку житла чи іншого володіння особи підозрюваного; пред'явлення для впізнання трупа тварини власнику; слідчого експерименту під час розслідування жорстокого поводження з тваринами.

Ключові слова: розслідування, кримінальне правопорушення, кримінальне провадження, жорстоке поводження, тварина, криміналістична характеристика, слідча ситуація, слідча (розшукова) дія, криміналістична методика.